

CZU: 347.56:343.23

NEGLIJENȚA ÎN SERVICIU CARE A PROVOCAT ALTE URMĂRI GRAVE**(lit.b) alin.(2) art.329 CP RM): ASPECTE TEORETICE ȘI PRACTICE***Adrian POPENCO**Universitatea de Stat din Moldova*

În prezentul studiu este examinată infracțiunea de neglijență în serviciu care a provocat alte urmări grave (lit.b) alin.(2) art.329 CP RM). Sunt scoase în evidență problemele teoretico-practice create de semnul constitutiv „alte urmări grave”. Se observă că practica judiciară în materia infracțiunilor de neglijență în serviciu este neuniformă în ceea ce privește stabilirea conținutului semnului „alte urmări grave”, fapt dictat de caracterul evaziv, neclar și ambiguu al respectivului semn. Semnul constitutiv „alte urmări grave” (înscris la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM) creează condiții propice pentru instaurarea liberului arbitru, destinatarul legii penale fiind pus în situația de a „ghici” sub imperiul cărei norme de incriminare ar putea cădea comportamentul său. Se ajunge la concluzia că sintagma „alte urmări grave” din textul lit.b) alin.(2) art.329 CP RM necesită a fi substituită cu una care să indice urmări prejudiciabile exacte, clare și previzibile.

Cuvinte-cheie: *neglijență în serviciu, urmare prejudiciabilă, alte urmări grave, practică judiciară, semn estimativ, previzibilitate, claritate.*

NEGLIGENT PERFORMANCE OF DUTIES THAT CAUSE OTHER SEVERE CONSEQUENCES**(lit.b) par.(2) art.329 PC RM): THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS**

In this study the offence of negligent performance of duties that cause other severe consequences is being examined. The theoretical-practical problems created by the constitutive sign “other severe consequences” are highlighted. It is noted that judicial practice in the matter of negligent performance of duties is uneven regarding determining the content of the sign “other severe consequences”, which is dictated by the elusive, unclear and ambiguous character of that sign. The sign “other severe consequences” (inscribed in letter b) paragraph (2) art.329 PC RM) creates favorable conditions for the establishment of free will, the addressee of the criminal law being put in a situation to “guess” under whose rules of incrimination his behavior may fall. It concludes on the substitution of the phrase “other serious consequences” in the text of the letter b) paragraph (2) of art.329 PC RM with exacting, clear and predictable damaging consequences.

Keywords: *negligent performance of duties, prejudicial consequence, other severe consequences, judicial practice, estimative sign, predictability, clarity.*

Introducere

La art.329 din Codul penal al Republicii Moldova [1]) este prevăzută răspunderea penală pentru săvârșirea a trei infracțiuni distincte. La alin.(1) art.329 CP RM este incriminată fapta de neîndeplinire sau îndeplinire necorespunzătoare de către o persoană publică a obligațiilor de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiințioase față de ele, dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice. La lit.a) alin.(2) art.329 CP RM este prevăzută infracțiunea de neglijență în serviciu care a provocat decesul persoanei, iar la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM este incriminată fapta de neglijență în serviciu care a provocat alte urmări grave.

Consemnăm că urmarea prejudiciabilă constituie semnul componentei de infracțiune care stă la baza delimitării celor trei infracțiuni de neglijență în serviciu, reunite sub egida art.329 CP RM. Mai exact, urmarea prejudiciabilă servește drept criteriu fundamental în construcția tehnico-legislativă a art.329 CP RM, acesta fiind format doar din infracțiuni în variantă-tip, nu și din infracțiuni în variantă agravată.

În cadrul prezentului studiu ne vom concentra atenția spre examinarea teoretico-practică a infracțiunii de neglijență în serviciu care a provocat alte urmări grave (lit.b) alin.(2) art.329 CP RM). În special, vom încerca să aflăm care este conținutul sintagmei „alte urmări grave”.

Rezultate și discuții

1. Preliminar, menționăm că semnul „alte urmări grave” utilizat în textul lit.b) alin.(2) art.329 CP RM este unul estimativ. Același lucru este subliniat în pct.8.6. din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea legislației, referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în

serviciu", nr.7 din 15.05.2017 (în continuare – Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017 [2]): „Urmările grave ce apar în conținutul lit.b) alin.(2) art.329 CP RM au o natură estimativă, motiv din care existența sau inexistența urmărilor grave și dimensiunea graduală a acestora (obișnuită, considerabilă, gravă) trebuie să fie stabilită de instanță, în fiecare caz în parte”. În doctrină, semnele estimative sunt definite ca fiind termeni cu caracter generalizat ce desemnează un fenomen sau proces, utilizați în conținutul normei juridico-penale, însă care nu sunt definiți de legea penală, dar nici de un alt act normativ extrapenal, conținutul lor stabilindu-se de către subiecții oficiali abilitați cu aplicarea în concret a normei juridico-penale, în baza circumstanțelor concrete ale cauzei și în baza unui grad anumit de intimă convingere, care dau posibilitatea de a include în sfera reglementării juridice un număr mare de fenomene, procese, obiecte, stări, care diferă prin proprietățile lor empirice [3, p.217].

Așadar, conținutul semnului „alte urmări grave”, inserat în textul lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, este determinat de persoana abilitată cu aplicarea legii penale, de la caz la caz, în funcție de împrejurările obiective și/sau subiective în interiorul cărora s-a manifestat conduita persoanei publice exprimată în neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor sale de serviciu. Semnul „alte urmări grave” nu este definit de legea penală. Totuși, o explicație a numitei sintagme o regăsim la pct.8.6. din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017, având menirea de a direcționa practicienii în procesul de deslușire a numitei expresii și de a facilita procesul de aplicare a normei consemnate la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM. Deci, Plenul Curții Supreme de Justiție raportează la categoria „altor urmări grave”: „daunele manifestate în proporții deosebit de mari; sistarea activității unei autorități, a unei instituții ori întreprinderi; survenirea insolabilității unei întreprinderi ori lichidarea acesteia; sinuciderea sau tentativa de sinucidere a victimei sau apropiaților ei; inundarea spațiilor în care locuiesc persoane; provocarea unor accidente în transportul de persoane; provocarea prăbușirii clădirilor și construcțiilor locuite; provocarea alunecărilor de teren; pieirea în masă a animalelor; provocarea ruperii barajelor; provocarea unor contagieri; provocarea avariilor, catastrofelor; provocarea unui dezastru ecologic sau social etc.” Din textul cazual citat surprindem, în primul rând, că semnul „alte urmări grave” cuprinde atât daune cu caracter patrimonial, cât și cele care nu au o natură patrimonială. În al doilea rând, remarcăm că lista potențialelor urmări grave are un conținut deschis, fiind, deci, una exemplificativă. Asta înseamnă că practicianul o poate lărgi ori de câte ori va avea nevoie.

În doctrină, utilizarea semnelor estimative la descrierea conținutului incriminării și, în special, a semnului „alte urmări grave”, este supusă criticii [4, p.24; 5, p.51; 6, p.52-59; 3, p.217; 7, p.234; 8, p.58; 9, p.85-87; 10, p.36; 11, p.6]. Se menționează că „exigențele care decurg din gradul înalt de evoluție a standardelor justiției penale denotă faptul că norma penală trebuie să fie formulată cu precizie și claritate maximă, astfel încât, pe de o parte, din conținutul acesteia să derive comportamentul criminal concret ce se pretinde a fi pedepsit, iar, pe de altă parte, să nu lase loc de interpretări abuzive din partea autorităților” [12, p.130]. Iar în ceea ce privește, *in concreto*, semnul „alte urmări grave”, S.Crijanovschi accentuează: „Chiar dacă sintagma „alte urmări grave” permite să se păstreze stabilitatea legii în condițiile dinamismului, schimbării relațiilor sociale, nu putem să neglijăm problemele ce rezultă din încadrarea faptelor infracționale în baza criteriilor estimative, având în vedere pericolul instaurării arbitrariului din partea subiecților abilitați cu aplicarea legii penale” [3, p.217].

Toate acestea potențiază prezența unor viziuni doctrinare și empirice diferite în ceea ce privește conținutul semnului „alte urmări grave” în contextul infracțiunii prevăzute la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM.

În opinia lui V.Stati, în sensul lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, prin „alte urmări grave” ar trebui să se înțeleagă, după caz: 1) vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; 2) daunele materiale în proporții deosebit de mari; 3) săvârșirea de către o altă persoană a unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave [13, p.87]. Optica enunțată este împărtășită de I.Serbinov [14, p.259; 15, p.149-151]. Însă, într-un caz din practica judiciară instanța de recurs a statuat: „...semnul calificativ „alte urmări grave” se poate manifesta prin două modalități: 1) cauzarea unor daune materiale în proporții deosebit de mari; 2) provocarea unei vătămări grave integrității corporale sau sănătății persoanei” [16]. De altfel, în aceeași cauză penală instanța de recurs a conchis că niciuna din cele două urmări nu a fost evocată în actul de învinuire, ceea ce a și constituit motiv de achitare a inculpatului [16]. Sesizăm că instanța de recurs a apreciat că semnul „alte urmări grave” trebuie redus doar la cele două urmări prejudiciabile.

De asemenea, în jurisprudența Republicii Moldova s-a mai statuat că prin „alte urmări grave” trebuie de înțeles, *inter alia*, cauzarea unor daune materiale în proporții mari [17 – 21]. Nu îmbrățișăm acest punct de vedere, întrucât reduce la zero aplicabilitatea normei inserate la alin.(1) art.329 CP RM. E inadmisibil ca

daunele materiale în proporții mari să formeze urmarea prejudiciabilă atât a infracțiunii consemnate la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, cât și a celei prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM.

Într-o altă speță instanța a concluzionat că semnul „alte urmări grave” include, printre altele, cauzarea unor vătămări grave integrității corporale sau sănătății a două sau mai multor persoane [22]. Același lucru este subliniat în literatura de specialitate [23, p.287; 24, p.705; 25, p.532].

Și de această dată identificăm o poziție aparte în ceea ce privește conținutul urmării prejudiciabile supuse investigației. Să semnifice aceasta lipsa infracțiunii analizate în ipoteza cauzării unei vătămări grave a integrității corporale sau a sănătății unei singure persoane? În ce ne privește, răspundem negativ la această întrebare. Nu susținem viziunea judiciară sus-îndicată, întrucât contravine spiritului normei înscrise la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM prin raportare la normele prevăzute la art.157 și la alin.(1) art.329 CP RM; or, pentru a fi incidentă norma generală de la art.157 CP RM este suficientă cauzarea unei singure vătămări grave sănătății persoanei. În același timp, ar fi lipsit de logică ca neglijența în serviciu care a provocat o singură vătămare gravă sănătății persoanei să scape de sub tiparul lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, în timp ce neglijența în serviciu care a provocat daune în proporții mari să cadă sub incidența art.329 CP RM. Aceasta deoarece cele două urmări sunt incomparabile din perspectiva gradului prejudiciabil pe care îl comportă. De asemenea, accepțiunea causală sus-îndicată este în disonanță cu restul abordărilor jurisprudențiale. Cele din urmă atribuie la semnul „alte urmări grave” cauzarea unei asemenea urmări prejudiciabile cel puțin unei singure persoane. În fine, suntem de părere că semnul „alte urmări grave” cuprinde, *inter alia*, vătămarea gravă a sănătății persoanei, indiferent de numărul victimelor. Acest aspect poate avea relevanță, în exclusivitate, la individualizarea pedepsei penale pasibile de aplicare.

În același registru, consemnăm că, în opinia lui A.Iu. Rjankov, la categoria „alte urmări grave” trebuie de inclus cauzarea vătămărilor de gravitate redusă mai multor persoane [26, p.188]. Într-adevăr, merită de discutat dacă vătămările de gravitate mai mică ca vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei pot fi atribuite în categoria „alte urmări grave”.

Este limpede că cauzarea unor vătămări ușoare sau neînsemnate în rezultatul conduitei imprudente a persoanei publice nu poate antrena răspunderea penală în baza lit.b) alin.(2) art.329 CP RM. Cauzarea unor asemenea urmări nu atinge gradul prejudiciabil al unei infracțiuni, cu atât mai mult – al celei specificate la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM. Dacă vătămarea ușoară sau neînsemnată intenționată nu este infracțiune, atunci este logic să nu constituie infracțiune cauzarea unor asemenea urmări din imprudență.

Situația este diferită în ipoteza cauzării unei vătămări medii integrității corporale sau sănătății persoanei. Nu am găsit niciun caz din practica judiciară unde să fi fost reținută vătămarea medie, iar cele comise să fi fost încadrate potrivit lit.b) alin.(2) art.329 CP RM. Din perspectiva pedepsei penale, nu credem că este justificat ca vătămarea medie să fie prevăzută implicit la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM. Totuși, considerăm că aceasta poate fi inclusă în art.329 CP RM. La concret, vătămarea medie trebuie inserată la alin.(1) art.329 CP RM, dar nu la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, întrucât respectiva urmare, după gradul prejudiciabil, este comparabilă cu daunele în proporții mari. Precizăm că vătămarea medie a sănătății cauzată din imprudență este catalogată drept infracțiune (art.157 CP RM). Totodată, accentuăm că obiectul juridic special al unei asemenea infracțiuni este simplu. În același timp, obiectul juridic special al infracțiunilor de neglijență în serviciu este complex. Prin urmare, cauzarea unei vătămări medii în rezultatul neglijenței în serviciu comportă grad prejudiciabil mai mare comparativ cu simpla vătămare medie a sănătății cauzată din imprudență, motiv pentru care și rațiunea introducerii unei asemenea urmări în tiparul alin.(1) art.329 CP RM.

În cele din urmă, constatăm că practica judiciară în materia infracțiunilor de neglijență în serviciu este neuniformă în ceea ce privește stabilirea conținutului semnului „alte urmări grave”, neuniformitate condiționată de caracterul evaziv, neclar și ambiguu al respectivului semn. Tocmai din cauza ambiguității normei de incriminare prevăzute la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM persoanele abilitate cu aplicarea legii penale se confruntă cu probleme de interpretare a acesteia. Se observă că, în cele mai dese cazuri, semnul „alte urmări grave” ia forma daunelor în proporții deosebit de mari [27–32]. Dar și aici identificăm lipsa unei viziuni unanime. La concret, în unele cauze din practica judiciară s-a decis asupra încadrării celor comise în conformitate cu alin.(1) art.329 CP RM în pofida faptului că au fost cauzate daune în proporții deosebit de mari. În contextul enunțat, provoacă interes următorul fragment dintr-o speță din practica judiciară unde conduita făptuitorului a fost încadrată în baza alin.(1) art.329 CP RM: „*inculpatul C.M., în perioada lunilor mai 2009 – septembrie 2009 nu a efectuat supravegherea și controlul privind consumul real de apă de către*

persoana juridică SRL „CA” și nici nu a întreprins măsuri concrete pentru identificarea cauzei și motivelor pierderii unui volum considerabil de apă între stația de pompare nr.3 și stația de pompare nr.4. Astfel, în perioada vizată între stația de pompare nr.3 și stația nr.4 s-a pierdut fără urme un volum de 72471 m³ de apă, Î.M. „Apă-Canal” Edineț fiindu-i cauzată o daună în valoare totală de 931 977,06 lei” [33; 34]. Aici se profilează întrebarea: care au fost raționamentele ce au dus la încadrarea celor comise în conformitate cu norma înscrisă la alin.(1) art.329 CP RM, întrucât prin acțiunile sale inculpatul C.M. a cauzat o daună intereselor publice ce se cifrează la 931 977,06 lei? Este limpede că cauzarea unor asemenea daune materiale excede parametrii cantitativi ai urmării prejudiciabile consemnate la alin.(1) art.329 CP RM. Mai exact, reprezintă o daună în proporții deosebit de mari, intrând, deci, sub incidența urmării prejudiciabile prevăzute la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM („alte urmări grave”), costatare desprinsă din explicația cu vocație de interpretare oficială înscrisă la pct.8.6. din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017. Și atunci, de ce instanța de judecată a decis să încadreze cele comise potrivit normei de la alin.(1) art.329 CP RM? Probabil, grație prevederilor de la art.325 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova [35], instanța nu a voit să agraveze situația inculpatului C.M., la încadrarea celor comise luând în calcul faptul că și acuzarea de stat a purces la o atare calificare. Poate. Doar că în asemenea ipoteză instanța urma să adopte o sentință de achitare, deoarece lipsește urmarea prejudiciabilă ca semn al componenței de infracțiune. Or, daunele în proporții deosebit de mari ca formă a „altor urmări grave” trebuie deosebite de daunele în proporții mari. A echivala cele două urmări e ca și cum a pune semnul egalității între vătămarea gravă și vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății persoanei. Nu putem afirma că daunele în proporții mari sunt o parte din daunele în proporții deosebit de mari. Daunele în proporții mari trebuie privite distinct de daunele în proporții deosebit de mari cauzate intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice. Așa cum este privită distinct vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei de cea medie. Iar acest lucru o confirmă însuși legiuitorul la adoptarea textului art.329 CP RM. *In concreto*, din punctul de vedere al tehnicii legislative, la alin.(1) art.329 CP RM și la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM sunt inserate două infracțiuni distincte (două variante-tip de infracțiune, nu însă o variantă-tip și una agravată), fapt susținut și în literatura de specialitate autohtonă [36, p.989; 37, p.910; 15, p.129-131]. Tocmai de aceea e cu neputință a încadra cele comise potrivit alin.(1) art.329 CP RM în ipoteza în care *de facto* sunt cauzate daune în proporții deosebit de mari intereselor publice, drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei fizice sau juridice. În această ipoteză nu mai funcționează raționamentul *a fortiori* (cine poate mai mult poate și mai puțin). S-ar putea ca unii practicieni să invoce, cu titlu de critică, lipsa unei echități la emiterea unor asemenea sentințe de achitare. Nu este exclus. Totuși, suntem de părere că lipsa de profesionalism la încadrarea unor comportamente infracționale în tiparul normelor prevăzute la art.329 CP RM nu trebuie să genereze consecințe nefaste pentru făptuitor. Eroarea profesională nu poate fi pusă pe umerii celui care a comis fapta prejudiciabilă. Din contra, făptuitorul trebuie să profite de faptul încadrării eronate a comportamentului său infracțional. Eroarea de calificare sus-enunțată s-a strecurat și în următorul caz din practica judiciară: „M.I., fiind persoană publică, activând în calitate de inginer-inspector la Inspectoratul Supravegherea Tehnicii de Stat „Intehagro”, filiala Cahul, în octombrie 2012, în rezultatul atitudinii neglijente și neconștiincioase față de obligațiile de serviciu, fără a verifica datele agregatelor, a perfectat actele tractorului de model „T-150 K” cu n/î CH-B 440, anul fabricării 1990, care aparținea lui B.P. și, în baza contractului de vânzare-cumpărare a unității de transport, a eliberat certificatul tehnic de înmatriculare cu Seria AB nr. 109883 pe numele lui C.I., cu date despre seria și numărul motorului care, de fapt, nu corespund cu datele tractorului menționat, acordând acestuia dreptul să-l vândă Primăriei orașului Cahul, la un preț de 147 500 lei. Fapt prin care a cauzat intereselor publice daune în proporții mari (sublinierea ne aparține – n.a.)” [38]. De menționat că dauna în mărime de 147 500 lei, în condițiile legii penale în vigoare la momentul săvârșirii faptei, atinge pragul proporțiilor deosebit de mari. Corespunzător, lit.b) alin.(2) art.329 CP RM urma să fie aplicată, nu însă cea de la alin.(1) art.329 CP RM.

O soluție de calificare identică desprindem în multe alte cauze penale intentate pe faptul neglijenței în serviciu [39–41]. Ceea ce demonstrează, o dată în plus, nocivitatea pe care o comportă semnul estimativ „alte urmări grave”. Tocmai aceasta este concluzia atunci când pentru spețe similare sunt propuse soluții de calificare diferite. Însă, în teoria dreptului penal se arată că în calitate de condiție *sine qua non* se impune ca interpretarea semnelor estimative să fie uniformă, altfel existând pericolul încălcării principiului legalității, dar deopotrivă și al echității [3, p.219].

2. În același registru, subliniem că în practica judiciară semnului „alte urmări grave” i se atribuie și un alt conținut. De exemplu, într-o speță instanța a conchis că acesta presupune, inclusiv, diminuarea imaginii subdiviziunii Ministerului Afacerilor Interne în care a activat inculpatul [42; 43]. În altă speță instanța a redus urmarea prejudiciabilă sus-indicată la prejudicierea gravă a imaginii autorităților publice [44; 45]. Într-o speță, instanța a reținut drept formă de exprimare a „urmărilor grave” reducerea, la nivel de statistică, a instituției statului la toate etapele de activitate a acesteia, ceea ce a constituit o subminare gravă a autorității statului [46]. O poziție similară surprindem în teoria dreptului penal [47, p.120; 48, p.352]. În ce ne privește, nu putem adera la această poziție teoretico-practică. Nu considerăm diminuarea (subminarea) imaginii (autorității) statului în calitate de veritabilă urmare prejudiciabilă. Plus la aceasta, orice neglijență în serviciu, implică *volens-nolens* diminuarea imaginii autorității în care activează persoana publică. Ar fi prea de tot ca un asemenea comportament să formeze premisa angajării unei răspunderi penale. Aplicarea legii penale pentru atare situații este contrară principiului *ultima ratio* în materia antrenării răspunderii juridice. Considerăm eficientă intervenția măsurilor de ordin extrapenal pentru sancționarea persoanei publice. În context, Curtea Constituțională a României, prin Decizia sa referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.246 din Codul penal din 1969, ale art.297 alin.(1) din Codul penal și ale art.132 din Legea nr.78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, nr.405 din 15 iunie 2016 [49], a statuat că „în materie penală, acest principiu nu trebuie interpretat ca având semnificația că legea penală trebuie privită ca ultimă măsură aplicată din perspectivă cronologică, ci trebuie interpretat ca având semnificația că legea penală este singura în măsură să atingă scopul urmărit, alte măsuri de ordin civil, administrativ etc. fiind impropii în realizarea acestui deziderat”.

Suntem de părere că în ipoteza în care în rezultatul comportamentului neglijent al persoanei publice manifestat în procesul îndeplinirii obligațiilor sale de serviciu, este prejudiciată în exclusivitate imaginea autorității publice în care aceasta activează, cele comise trebuie apreciate drept abatere disciplinară, nu însă ca neglijență în serviciu, fiind suficientă angajarea răspunderii disciplinare. În sprijinul acestei teze invocăm prevederile de la lit.g) art.57 din Legea Republicii Moldova cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, nr.158 din 04.07.2008 [50], în conformitate cu care acțiunile funcționarului care aduc atingere prestigiului autorității publice în care acesta activează constituie abatere disciplinară.

În definitivă, concluzionăm că semnul constitutiv „alte urmări grave” creează condiții propice pentru instaurarea liberului arbitru, destinatarul legii penale fiind pus în situația de a „ghici” sub imperiul cărei norme de incriminare ar putea cădea comportamentul său. A.Eșanu, referindu-se la semnul estimativ „urmări grave”, susține că, întrucât textul de lege enunțat are o natură estimativă, fiind vag și imprecis, există riscul real de instaurare a arbitrariului judiciar [7, p.234].

Așadar, în pofida existenței unei explicații cazuale a termenului „alte urmări grave” oferite prin Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017, totuși surprindem prezența unor poziții judiciare diferite pe marginea încadrării neglijenței în serviciu concretizate în cauzarea unor urmări grave. Ceea ce mărturisește despre faptul că semnul „alte urmări grave”, utilizat la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, nu concordă cu cerința previzibilității și clarității legii penale. Iar acest fapt este rodul folosirii de către legiuitor, la desemnarea urmării prejudiciabile, a unui semn estimativ. Cu acest prilej, susținem cele evocate în doctrină: „Prezența semnelor estimative în textul normelor incriminatoare sporește riscul încălcării principiului legalității incriminării sub aspectul ignorării cerinței de claritate și previzibilitate a legii penale” [9, p.85]. Dezvoltând ideea, A.Ionaș relevă: „Legea penală trebuie să fie formulată în așa fel încât conținutul ei să poată fi ușor de înțeles, adică să poată fi descifrată cu ușurință conduita periculoasă pe care legea o interzice sau comportamentul obligatoriu pe care legea îl impune, deoarece numai în acest mod norma poate fi mai bine însușită de destinatarul ei și este mai consecvent respectată” [51, p.135].

În practica sa, Curtea de la Strasbourg a punctat în repetate rânduri următoarele teze cu statut de axiomă expuse în legătură cu principiul legalității incriminării: „la elaborarea și redactarea textelor de lege, în toate cazurile se impune ca legea să întrunească cerințele calitative, inclusiv cele de previzibilitate și accesibilitate” [52]; „norma juridică trebuie formulată așa, încât să fie suficient de clară. Aceste cerințe calitative trebuie să fie îndeplinite atât în ceea ce privește definirea unei infracțiuni, cât și pe cea pe care o comportă infracțiunea în cauză” [53]; „legea trebuie să definească în mod clar infracțiunile și pedepsele aplicabile, această cerință fiind îndeplinită atunci când un justițiabil are posibilitatea de a cunoaște, din însuși textul normei juridice pertinente, iar la nevoie – cu ajutorul interpretării acesteia de către instanțe și în urma obținerii unei asistențe judiciare adecvate, care sunt actele și omisiunile ce pot angaja răspunderea sa penală

și care este pedeapsa pe care o riscă în virtutea acestora" [54–57]; „pentru ca legea să îndeplinească cerința de previzibilitate, ea trebuie să precizeze cu suficientă claritate întinderea și modalitățile de exercitare a puterii de apreciere a autorităților în domeniul respectiv, ținând cont de scopul legitim urmărit, pentru a-i oferi persoanei o protecție adecvată împotriva arbitrarului" [58]; „infracțiunea și pedeapsa trebuie să fie prevăzute de lege. Expresia „prevăzută de lege” presupune, între altele, că legea trebuie să întrunească standardul calității, i.e. aceasta trebuie să fie – așa cum afirmă constant Curtea Europeană – accesibilă și previzibilă” [59–63].

Exegeze similare desprindem în practica Curții Constituționale a Republicii Moldova: „legalitatea incriminării și a pedepsei reprezintă principala garanție a securității juridice a persoanei în materie penală. Principiul analizat impune subiectelor dotate cu competența aplicării legii penale a obligației de interpretare strictă a legii penale și de interzicere a analogiei” [64]; „pentru a exclude orice echivoc, textul legislativ trebuie să fie formulat clar și inteligibil, fără dificultăți de ordin sintactic și pasaje obscure. În special, în materie penală, legiuitorul trebuie să fie deosebit de precis, clar și coerent, așa cum o impune principiul legalității incriminării (*nullum crimen, nulla poena sine lege*), garantat de articolul 22 din Constituție și de articolul 7 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului” [65]; „condiția previzibilității este îndeplinită atunci când justițiabilul poate cunoaște, din chiar textul normei juridice pertinente, iar la nevoie cu ajutorul interpretării acesteia de către instanțe sau cu ajutorul unor juriști profesioniști, care sunt acțiunile și omisiunile ce-i pot angaja răspunderea penală și care este pedeapsa care îi poate fi aplicată, în cazul încălcării unei norme” [66].

Elaborarea unei legi penale clare și previzibile are la bază rațiunea eventualelor consecințe firești ce pot decurge la aplicarea acesteia; or, răspunderea penală reprezintă cea mai aspră formă a răspunderii juridice, motiv pentru care destinatarul legii penale trebuie să cunoască cu maximă precizie conținutul acesteia. În acest sens, Curtea Constituțională a României în Decizia sa referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.246 din Codul penal din 1969, ale art.297 alin.(1) din Codul penal și ale art.132 din Legea nr.78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, nr.405 din 15 iunie 2016, a punctat, cu drept cuvânt: „Ilicitul penal este cea mai gravă formă de încălcare a unor valori sociale, iar consecințele aplicării legii penale sunt dintre cele mai grave, astfel că stabilirea unor garanții împotriva arbitrarului prin reglementarea de către legiuitor a unor norme clare și predictibile este obligatorie” [49].

Așadar, legea penală, în general, precum și textul art.329 CP RM, în mod special, trebuie să conțină termeni clari, preciși, descriși într-o manieră care să nu permită interpretarea extensivă defavorabilă și care să nu creeze premise pentru arogarea competenței de legiferare a celor abilitați cu aplicarea legii penale. Consemnabilă, în acest sens, este observația autoarei A.Eșanu: „Ca urmare a caracterului de monopol în ceea ce privește exercitarea funcției de legiferare în materie penală, este inadmisibil a permite puterii judecătorești libertatea alegerii procedurilor de urmat, căci se încalcă flagrant un alt principiu constituțional – separarea puterilor în stat” [8, p.56-59]. Același lucru îl remarcă I.Lealin [4, p.24]. Într-o manieră dezvoltată D.-I. Lămășanu enunță: „Dacă legiuitorul în cuprinsul descrierii elementului material ar folosi determinări sub forma unor formule vagi, generale, susceptibile să creeze mari dificultăți interpretului, aceasta va însemna o invitație implicită ca instanța să suplinească lipsa de claritate a textului, ceea ce ar putea avea ca rezultat depășirea atribuțiilor conferite de Constituție instanței de judecată, judecătorul fiind tentat să creeze norme de incriminare în loc să se limiteze numai la aplicarea acestora așa cum au fost elaborate de legiuitor” [67, p.87]. Prin extrapolare, considerăm utilă respectiva teză și în contextul descrierii urmărilor prejudiciabile, nu însă doar a elementului material al infracțiunii.

Pe de altă parte, în doctrină se menționează că stipularea unor texte de lege cu caracter general nu semnifică neapărat ignorarea cerinței de previzibilitate a legii penale [68, p.10]. Într-adevăr, caracterul general al normelor de drept, inclusiv al celor incriminatoare, presupune adoptarea unor texte de lege laconice. Totuși, este important ca acestea să fie redactate într-o așa manieră, încât să-i permită beneficiarului său să prevadă care conduită cade și care nu sub incidența legii penale. Expresia „alte urmări grave” înscrisă la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM nu conferă claritate și, mai ales, previzibilitate conținutului normei, în pofida faptului că se îndreaptă spre un cerc de subiecți cu statut special – persoane publice. În opinia noastră, persoana publică este pusă în situația de a nu cunoaște cu certitudine care eventuale urmări prejudiciabile ar putea să fie cuprinse de semnul „alte urmări grave”. Acest lucru este nuanțat prin practica judiciară neuniformă la stabilirea conținutului respectivului semn. Din aceste motive, suntem nevoiți să afirmăm că legiuitorul moldav nu a ținut cont de următoarea regulă la adoptarea normei prevăzute la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM: „Una dintre sarcini la adoptarea textelor de lege rezidă în asigurarea echilibrului necesar dintre previzibilitatea legii penale și caracterul general al normelor incriminatoare” [68, p.10]. În speță, un asemenea echilibru lipsește.

Accentuăm că deficiența de care suferă norma de la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM a fost remarcată și de experții Consiliului Europei în contextul expertizei Codului penal al Republicii Moldova efectuate în lumina Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului, fiind confruntate prevederile Codului penal al Republicii Moldova cu articolul 7 din Convenția europeană, care consacră principiul legalității delictelor și a pedepselor. În special, potrivit expertului Consiliului Europei, Vincent Coussirat-Coustere, „Capitolului XV „Infrațiuni contra bunei desfășurări a activității în sfera publică” este înțesat cu expresii imprecise, printre care și expresia „urmări grave”, element ce necesită a fi precizat”. Așadar, potrivit numitului expert, expresia „urmări grave” regăsită, inclusiv, în cadrul lit.b) alin.(2) art.329 CP RM contravine principiului legalității delictelor și a pedepselor, consfințit la art.7 din Convenție [69].

Abordările Curții Europene, ale experților Consiliului Europei, ale Curții Constituționale a Republicii Moldova, precum și cele doctinare (toate reliefate *supra*) tind să accentueze ideea de reorientare a legiuitorului moldav spre adoptarea unor legi penale care ar corespunde standardului calității și, implicit, spre renunțarea cât mai mult posibilă la utilizarea unor semne estimative la descrierea elementelor componenței de infracțiune. Același lucru e valabil în cazul art.329 CP RM care, la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, conține semnul „alte urmări grave”, semn care, în viziunea noastră, nu răspunde standardului calității și, în final – clarității și previzibilității legii penale. Suntem de această părere în pofida faptului că la pct.8.6. din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017 este specificată lista urmărilor prejudiciabile susceptibile să evolueze pe post de „alte urmări grave”. Or, așa cum am punctat *supra*: a) lista nu este una exhaustivă (în principiu, ea nici nu poate fi exhaustivă); b) persoanele abilitate cu aplicarea legii penale acordă înțeles diferit expresiei „alte urmări grave”, recurgând uneori la lărgirea excesivă a listei urmărilor grave. Mai mult, una și aceeași urmare gravă (menționată drept exemplu prin Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017) este apreciată diferit: de exemplu, unii practicieni consideră că daunele în proporții deosebit de mari reprezintă una dintre formele de exprimare a „urmărilor grave”, în timp ce alții nu susțin acest lucru.

În fine, așa cum a punctat Curtea Constituțională a Republicii Moldova la pct.113 din Hotărârea privind excepția de neconstituționalitate a articolului 125 lit.b) din Codul penal, a articolelor 7 alin.(7), 39 pct.5), 313 alin.(6) din Codul de procedură penală și a unor prevederi din articolele 2 lit.d) și 16 lit.c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție (faptele care constituie practicarea ilegală a activității de întreprinzător), nr.21 din 22.07.2016 [70], „explicațiile oferite de Plenul Curții Supreme de Justiție, în mod individual, nu pot sta la baza unei hotărâri judecătorești, care urmează a fi întemeiată exclusiv pe prevederile legale. Judecătorii trebuie să beneficieze de libertate neîngrădită de a soluționa în mod imparțial cauzele, în conformitate cu legea și cu propria apreciere a faptelor”.

În acest sens, sunt de o importanță deosebită următoarele fragmente din practica judiciară în care instanțele de judecată au criticat, pe bună dreptate, semnul „alte urmări grave” din conținutul art.329 CP RM, refuzând aplicarea acestuia: „Semnul calificativ „alte urmări grave”, incriminat în actul de învinuire, nu se confirmă și, respectiv, se exclude, de vreme ce partea acuzării nu a argumentat temeinic și legal prin ce se exprimă provocarea urmărilor grave incriminate... În ipoteza semnului calificativ „alte urmări grave”, consemnată prin ordonanța de punere sub învinuire și prin rechizitoriu, inculpatelile sunt lipsite de dreptul de a cunoaște învinuirea, sub acest aspect, și, respectiv, este afectat dreptul lor la apărare; or, unul dintre elementele de bază ale procesului penal echitabil este formularea unei învinuiri precise, clare și previzibile, cu indicarea informației obiective și complete despre fapta incriminată inculpatelor” [71]; „Instanța de fond, calificând acțiunile inculpatei în baza lit.b) alin.(2) art.329 CP RM cu indicele „alte urmări grave”, nu a specificat care sunt alte urmări grave, fapt ce vorbește despre o învinuire arbitrară, neconcretă și, de fapt, formală” [32].

Pentru a remedia situația creată, se impune identificarea unei soluții de remaniere legislativă. *In concreto*, sugerăm legiuitorului moldav să excludă sintagma „alte urmări grave” din textul art.329 CP RM. În același timp, recomandăm inserarea în art.329 CP RM a unor urmări prejudiciabile noi, și anume: a celor mai des întâlnite și care derivă din expresia „alte urmări grave”, astfel încât art.329 CP RM să fie completat cu noi variante-tip de infracțiune. Mai exact, avansăm propunerea ca sintagma „alte urmări grave” prevăzută la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM să fie substituită cu expresia „vătămarea gravă a sănătății persoanei”. Considerăm că vătămarea gravă a sănătății și decesul persoanei cauzate din imprudență sunt urmări prejudiciabile comparabile ca pericol social, motiv pentru care și propunerea de a le insera sub egida aceluiași alineat. De asemenea, recomandăm să fie introdus un nou alineat (1¹) care să incrimineze neglijența în serviciu concretizată în cauzarea unor daune în proporții deosebit de mari drepturilor și intereselor ocrotite

de lege ale persoanelor fizice sau juridice. De această dată, suntem de părere că neglijența în serviciu care a provocat o asemenea urmare prejudiciabilă este mai puțin periculoasă ca neglijența în serviciu care a provocat vătămarea gravă a sănătății sau decesul persoanei, ceea ce a și determinat poziția noastră de a fi instituită o nouă infracțiune în cadrul unui nou alineat. Un asemenea model legislativ nu este străin. Unul similar regăsim în cadrul art.293 din Codul penal al Federației Ruse [72]. Subliniem că, din perspectivă comparată, articolul enunțat (similar art.329 CP RM) în mod analogic a suferit modificări, prin Legea federală nr.162 din 08 decembrie 2003 [73] din el fiind exclus semnul „alte urmări grave”.

3. În contextul aceluiași segment din cercetare, nu putem trece cu vederea un alt aspect teoretico-practic. Avem în vedere ipoteza atribuirii la categoria „alte urmări grave” a faptului săvârșirii unei infracțiuni în rezultatul comportamentului imprudent al persoanei publice manifestat în legătură cu exercitarea atribuțiilor de serviciu. În practica judiciară se reține deseori în calitate de „altă urmare gravă” determinarea la comiterea unei infracțiuni de către o terță persoană în rezultatul neglijenței în serviciu admise de persoana publică. Ilustrative în acest sens sunt următoarele exemple: „P.I., P.S., C.S. și G.S., în postura de inspectori vamali, drept rezultat al unei atitudini neglijente și neconștiincioase față de atribuțiile lor de serviciu, au admis declararea neautentică a bunurilor și trecerea lor peste teritoriul vamal al Republicii Moldova de către L.S.” [74]; „G.S., deținând funcția de inspector superior operativ de serviciu al unității de gardă al Secției organizare, analiză și control a IP Buiucani, mun. Chișinău, fiind persoană cu funcție de răspundere, pe parcursul aflării sale la serviciu, în cadrul exercitării atribuțiilor de funcție, a dat dovadă de atitudine neglijentă și neconștiincioasă față de obligațiile de serviciu prin faptul că nu a intervenit și nu a întreprins măsuri eficiente pentru asigurarea drepturilor și libertăților persoanelor reținute și aduse în sediul IP Buiucani, mun. Chișinău, ceea ce a determinat ca persoanele reținute L.A., C.R., I.V., B.R., D.M. și R.T. să fie supuse actelor de tortură din partea mai multor colaboratori de poliție” [75]. Soluții similare au fost date și pe alte cauze [76–78]. Poziții asemănătoare identificăm în teoria dreptului penal. Bunăoară, E.V. Țariov susține că urmările grave sub forma prejudiciului nepatrimonial se pot exprima, inclusiv, în săvârșirea de către o altă persoană a unei infracțiuni deosebit de grave, răspunderea pentru care este prevăzută de Codul penal sub forma unei componente formale [79, p.605].

În ce ne privește, avem rezerve față de acest punct de vedere care, de altfel, este menținut în practica de aplicare a art.329 CP RM. Respectiva cvasiurmare prejudiciabilă nu transpare din textul Hotărârii Plenului CSJ nr.7/2017. Mai mult, reținerea acesteia la calificare determină nesocotirea principiului legalității incriminării din perspectiva ignorării cerinței de claritate și previzibilitate a legii penale, precum și a inadmisibilității efectuării unei interpretări extensive defavorabile a legii penale.

În corespundere cu standardul calității este opinia lui I.Serbinov care propune instituirea expresă a semnelor constitutive: săvârșirea de către o altă persoană a unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave [15, p.151]. De fapt, numitul autor sugerează ca respectiva urmare prejudiciabilă (alături de daunele materiale în proporții deosebit de mari și de vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei) să ia locul semnelor „alte urmări grave” [15, p.155].

Într-adevăr, practica judiciară demonstrează, nu în puține cazuri, existența situațiilor de neglijență în serviciu concretizate în neîndeplinirea sau în îndeplinirea necorespunzătoare de către persoana publică a obligațiilor sale de serviciu, conduită care a determinat săvârșirea de către o terță persoană a unei infracțiuni. Ține de esența neglijenței în serviciu ca respectivele fapte infracționale să se afle în conexitate cu altele, și anume: cu acele infracțiuni, săvârșirea cărora este posibilă anume din cauza conduitei imprudente a persoanei publice. De fapt, săvârșirea infracțiunii în rezultatul comportamentului imprudent al persoanei publice poate imprima neglijenței în serviciu caracter infracțional.

Comparativ cu autorii sus-enunțați, considerăm că răspunderea penală pentru neglijență în serviciu trebuie antrenată și în ipoteza în care terță persoană săvârșește o infracțiune mai puțin gravă. De exemplu: nu s-ar reține la calificare art.329 CP RM (în opinia noastră, nejustificat) în ipoteza în care un condamnat evadează din locurile de deținere având ca „suport” comportamentul imprudent al gardianului; aceasta deoarece infracțiunea de evadare din locurile de deținere în varianta-tip, specificată la alin.(1) art.317 CP RM, este o infracțiune mai puțin gravă. Dar asemenea cazuri au fost întâlnite în practica judiciară a Republicii Moldova.

La fel, reducerea cercului infracțiunilor pasibile de săvârșire în rezultatul conduitei imprudente a persoanei publice la cele grave, deosebit de grave și excepțional de grave ar însemna desconsiderarea următoarelor opinii doctrinare expuse pe marginea unor încadrări în tiparul art.329 CP RM: „Dacă săvârșirea violului

devine posibilă datorită neglijenței în serviciu a unei persoane publice (de exemplu, din cauza neîntreprinderii unor măsuri de prevenire eficiente), acea persoană publică urmează a fi trasă la răspundere în baza art.329 CP RM" [36, p.560]; „Dacă săvârșirea acțiunilor violente cu caracter sexual devine posibilă datorită neglijenței în serviciu a unei persoane publice (de exemplu, din cauza neîntreprinderii unor măsuri de prevenire eficiente), acea persoană publică urmează a fi trasă la răspundere în baza art.329 CP RM" [36, p.572]; „Dacă săvârșirea hărțuirii sexuale devine posibilă datorită neglijenței în serviciu a unei persoane publice, (de exemplu, din cauza neîntreprinderii unor măsuri de prevenire eficiente) acea persoană publică urmează a fi trasă la răspundere în baza art.329 CP RM" [36, p.581]. Precizăm că atât infracțiunea de viol, cât și cea de acțiuni violente cu caracter sexual consemnate la alin.(1) art.171 și, respectiv, la alin.(1) art.172 CP RM, precum și cea de hărțuire sexuală sunt infracțiuni mai puțin grave.

4. În altă ordine de idei, în contextul tuturor urmărilor prejudiciabile consemnate la art.329 CP RM, nu însă doar în conjunctura urmării prejudiciabile prevăzute la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, intenționăm să raționalizăm asupra unor aspecte practice problematice care își au rodul în tehnica legislativă de amplasare a infracțiunilor în cadrul articolului. Mai exact, se observă o tendință majoritară de a cataloga faptele de neglijență în serviciu consemnate la alin.(2) art.329 CP RM ca fiind infracțiuni în variantă agravată, nu însă infracțiuni în variantă-tip. Această apreciere juridico-penală creează diverse probleme la aplicarea normelor inserate la art.329 CP RM.

Merită atenție următorul fragment din încadrarea efectuată de partea acuzării în legătură cu o cauză penală intentată în baza lit.b) alin.(2) art.329 CP RM (neglijența în serviciu ce a provocat alte urmări grave): „...dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari (sublinierea ne aparține – n.a.) intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice, care au provocat alte urmări grave (sublinierea ne aparține – n.a.)” [80].

Considerăm eronată o atare statuare la încadrarea celor comise. Calificarea realizată conține urmări prejudiciabile înscrise în cadrul mai multor norme de incriminare și care sunt incompatibile unele cu altele. Așadar, pe de o parte, încadrarea conține urmările prejudiciabile înscrise la alin.(1) art.329 CP RM (daune în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice), iar, pe de altă parte – urmarea prejudiciabilă inserată la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM (alte urmări grave). Este limpede că urmările prejudiciabile prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM sunt incompatibile cu cele care pot intra sub incidența semnului „alte urmări grave” consemnat la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM. Aceasta deoarece la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, ca și în cazul normei de la alin.(1) art.329 CP RM, este înscrisă o infracțiune în variantă-tip, nu însă o infracțiune în variantă agravată, fapt relevat *supra*. Drept consecință, în conjunctura neglijenței în serviciu urmarea prejudiciabilă specificată la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM nu evoluează pe post de consecință secundară, iar cea de la alin.(1) art.329 CP RM – în postura de consecință primară. Respectiv, urmările prejudiciabile nu se află într-o derivație progresivă. Cu alte cuvinte, urmările prejudiciabile prevăzute la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM trebuie să se afle în legătură de cauzalitate cu fapta de neîndeplinire sau îndeplinire necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu de către persoana publică. În sensul art.329 CP RM este inacceptabil ca urmările prejudiciabile sub forma daunelor în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice (cauzate ca rezultat al neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu) să fi determinat, la rândul lor, în mod progresiv, cauzarea altor urmări grave.

Prin urmare, cele comise nu pot fi catalogate drept infracțiune unică cu urmări suplimentare. O atare formă a unității legale infracționale este fezabilă doar în cazul infracțiunilor cu dublă formă de vinovăție, nu și în ipoteza infracțiunilor care au la bază o singură formă a vinovăției. În cazul infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM făptuitorul manifestă o singură formă a vinovăției – imprudența. Raționând *per a contrario*, am admite situația absurdă ca făptuitorul să manifeste imprudență doar față de urmarea prejudiciabilă consemnată la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, iar în raport cu cele înscrise la alin.(1) art.329 CP RM să manifeste intenție. O asemenea stare a lucrurilor contravine *per ansamblu* esenței infracțiunilor de neglijență în serviciu. Or, sub aspect subiectiv, chintesența acestor fapte rezidă în forma imprudentă a atitudinii psihice (inclusiv, față de urmările prejudiciabile) cu care acționează făptuitorul la neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu.

Corect observă I.Serbinov că dacă la lit.a) și b) alin.(2) art.329 CP RM ar fi fost prevăzute circumstanțe agravante, ar însemna că decesul persoanei sau alte urmări grave ar trebui să se afle în legătură cauzală nu

doar cu fapta prejudiciabilă prevăzută la alin.(1) art.329 CP RM, dar și cu urmările prejudiciabile prevăzute de această normă; de aici ar reieși că lit.a) și b) alin.(2) art.329 CP RM vor fi aplicate numai dacă se cauzează daune în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice [14, p.252-253].

Oarecum similară este următoarea încadrare desprinsă dintr-un caz din practica judiciară: „*persoana publică Gh.C. și-a îndeplinit necorespunzător obligațiile de serviciu, ca rezultat al unei atitudini neglijente față de ele, ceea ce a cauzat daune intereselor publice, drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice, care au provocat decesul unei persoane, adică infracțiune prevăzută la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM*” [81]. Și de această dată se creează impresia reliefării la încadrare a unei urmări prejudiciabile primare și a unei urmări prejudiciabile secundare, cea din urmă (sub forma decesului persoanei) aflându-se în legătură causală cu daunele materiale (consemnate la alin.(1) art.329 CP RM). Nu susținem o asemenea apreciere juridico-penală. În ipoteza în care în rezultatul neglijenței în serviciu survine decesul unei persoane organul abilitat cu aplicarea legii penale nu are de ce să rețină la calificare urmarea prejudiciabilă prevăzută la alin.(1) art.329 CP RM. Cele două urmări prejudiciabile se exclud. Așadar, ca formulă de încadrare, instanța urma să reflecte următoarele: *acțiunile inculpatului Gh.C. urmează a fi încadrate ca îndeplinire necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente față de ele, ceea ce a cauzat decesul persoanei.*

Într-un alt caz practic, inculpații V.T. și B.V. au fost învinuiți de organul de urmărire penală de îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, ca rezultat al unei atitudini neglijente și neconștiințioase față de ele, care au cauzat daune în proporții mari intereselor publice, drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice și alte urmări grave. În fapt, inculpații au fost învinuiți de faptul că „*aflându-se în serviciul diurn, la sediul CP Centru, mun. Chișinău, nu au intervenit și nu au întreprins măsuri eficiente pentru asigurarea drepturilor și libertăților părților vătămate care, fiind reținuți și escortați la sediul CP Centru, mun. Chișinău, au fost supuși de către mai mulți colaboratori de poliție la acte de tortură, manifestate prin aplicarea violenței fizice și psihice*” [76].

Comparativ cu soluția de încadrare reliefată mai sus, cea din urmă sugerează prezența concursului dintre neglijența în serviciu prevăzută la alin.(1) art.329 CP RM și neglijența în serviciu consemnată la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM. Prezența acestuia ne-o sugerează conjuncția „și” utilizată la încadrarea celor săvârșite. În pofida acestui fapt, instanța de judecată a apreciat că în comportamentul inculpaților sunt prezente semnele constitutive ale unei singure componente de infracțiune, nu însă a două componente de infracțiune. De fapt, considerăm că și partea acuzării a înaintat aceeași ipoteză de calificare, fapt desprins din partea constatatoare a actului de învinuire. Dacă e așa, atunci de ce s-a subliniat la încadrare faptul cauzării unor daune în proporții mari intereselor publice, drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice, precum și a altor urmări grave? Cel mai probabil, s-a strecurat o eroare mecanică. Cel puțin așa dorim să credem. În orice caz, nu susținem o asemenea practică de încadrare, întrucât este contrară realității. Conjuncția „și” (folosită la desemnarea cumulativă a urmărilor prejudiciabile prevăzute la alin.(1) art.329 și la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM) denotă calificarea celor săvârșite în acord cu regulile concursului de infracțiuni, raționament din care nu trebuie utilizată la încadrare potrivit unei singure norme. În speță, cele săvârșite au fost calificate potrivit normei prevăzute la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM. De aceea, încadrarea trebuia să cuprindă doar urmarea prejudiciabilă specificată la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, nu și cea prevăzută la alin.(1) art.329 CP RM.

De asemenea, suscită interes analitic următoarea formulare din încadrarea efectuată de instanța de judecată în legătură cu o faptă de neglijență în serviciu: „*...cu cauzarea de daune în proporții deosebit de mari intereselor ocrotite de lege ale persoanei juridice, acțiuni care au provocat alte urmări grave*” [82]. Potrivit speței, „*inculpatul Ș.S., în postura de primar al unei localități, în rezultatul atitudinii neglijente și neconștiințioase față de obligațiile sale de serviciu, apreciind greșit destinația unor terenuri, a dispus înstrăinarea acestora la un preț redus (sub limita valorii reale a acestor bunuri) cet. P.E., prin care fapt a cauzat intereselor publice daune în proporții deosebit de mari*” [82].

Nu susținem asemenea formulări folosite de instanța de judecată în procesul încadrării faptei prejudiciabile comise. Acestea contravin tehnicii legislative de inserare a semnelor componente de infracțiune în textul normei penale.

În primul rând, din formularea sus-indicată s-ar părea că daunele în proporții deosebit de mari intereselor ocrotite de lege ale persoanei juridice, precum și urmările prejudiciabile cuprinse de sintagma „alte urmări grave” (înscrisă la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM) sunt consecințe cu arie de incidență diferită. Poate. Doar că,

în contextul art.329 CP RM, sintagma „alte urmări grave” înglobează daunele în proporții deosebit de mari, fapt evocat în pct.8.6. din Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017. Prin urmare, daunele în proporții deosebit de mari intereselor ocrotite de lege ale persoanei juridice (ca, de altfel, și ale celei fizice) constituie una dintre expresiile urmărilor grave (în sensul normei de la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM).

În *al doilea rând*, statuarea instanței de judecată creează aparența că urmarea prejudiciabilă sub forma daunelor în proporții deosebit de mari intereselor ocrotite de lege ale persoanei juridice ar fi determinat, la rândul ei, cauzarea altor urmări grave. *Supra* am argumentat că infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM nu posedă urmări prejudiciabile primare și secundare, fiind fapte infracționale cu o singură urmare prejudiciabilă. Suntem de părere că, la încadrarea celor comise în tiparul normei de la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, persoana abilitată cu aplicarea legii penale, în general, și instanța de judecată, în special, trebuie să punteze asupra urmării prejudiciabile ce formează *in concreto* conținutul sintagmei „alte urmări grave”.

În definitivă, considerăm că, în partea ce vizează încadrarea infracțiunii după semnul – urmarea prejudiciabilă, instanța de judecată urma să stipuleze în sentință următoarele: „...care a cauzat urmări grave concretizate în daune în proporții deosebit de mari intereselor publice”. O asemenea precizare clarifică coraportul dintre semnele „alte urmări grave” și „daune în proporții deosebit de mari” (operabile în contextul infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM). În special, determină cu exactitate că, în conjunctura infracțiunilor de neglijență în serviciu, daunele în proporții deosebit de mari reprezintă una dintre formele altor urmări grave.

Considerăm că toate spețele reliefate mai sus demonstrează existența unei probleme de apreciere a formelor-tip de infracțiune și a celor agravate. Acest lucru este amplificat de creația legiuitorului mai puțin inspirată la construcția componentelor de infracțiune și amplasarea acestora în cadrul articolului. Din acest punct de vedere, analizând art.329 CP RM sesizăm că construcția acestuia ne îndeamnă spre ideea inserării în textul acestuia a unei infracțiuni în variantă-tip și a unei infracțiuni în variantă agravată. *Supra* am argumentat (bineînțeles, cu ajutorul opticienilor altor autori) că sub imperiul art.329 CP RM sunt reunite trei variante-tip de infracțiune. Astfel, din locuțiunea înscrisă la alin.(2) „Aceleași acțiuni care au provocat:” s-ar părea că la respectivul alineat sunt prevăzute două calificative.

Cu riscul de a încălca textul art.329 CP RM, dar în scopul de a înlătura divergențele de interpretare și aplicare a art.329 CP RM, sugerăm legiuitorului moldav să înlocuiască locuțiunea „Aceleași acțiuni care au provocat:” cu expresia „Neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană publică a obligațiilor de serviciu dacă aceasta a cauzat:”. Aceeași frază urmează a fi introdusă la alin.(1¹) art.329 CP RM. O asemenea manieră de redactare a textului normei incriminatoare va conferi practicianului claritate în ceea ce privește natura juridică a infracțiunilor consemnate la art.329 CP RM, în special, a celor ulterioare neglijenței în serviciu în varianta-tip de la alin.(1) art.329 CP RM. Pe o poziție asemănătoare se află I.Serbinov: „În textul dispozițiilor din art.329 CP RM trebuie să fie diferită doar descrierea urmărilor prejudiciabile. Descrierea celorlalte semne constitutive ale infracțiunii trebuie să fie identică” [15, p.132].

Concluzii

În rezultatul investigației efectuate conchidem că practica judiciară în materia infracțiunilor de neglijență în serviciu este neuniformă în ce privește stabilirea conținutului semnului „alte urmări grave”, neuniformitate condiționată de caracterul evaziv, neclar și ambiguu al respectivului semn. Semnul constitutiv „alte urmări grave” (înscris la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM) creează condiții propice pentru instaurarea liberului arbitru, destinatarul legii penale fiind pus în situația de a „ghici” sub imperiul cărei norme de incriminare ar putea cădea comportamentul său. În ipoteza în care în rezultatul comportamentului neglijent al persoanei publice manifestat în procesul îndeplinirii obligațiilor sale de serviciu este prejudiciată în exclusivitate imaginea autorității publice în care aceasta activează, cele comise trebuie apreciate drept abatere disciplinară, nu însă ca neglijență în serviciu, fiind suficientă angajarea răspunderii disciplinare. În sensul art.329 CP RM, este inacceptabil ca urmările prejudiciabile sub forma daunelor în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice (cauzate ca rezultat al neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu) să fi determinat, la rândul lor, în mod progresiv, cauzarea altor urmări grave. Urmările prejudiciabile consemnate la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, ca, de altfel, și urmarea prejudiciabilă prevăzută la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM, trebuie să se afle în legătură de cauzalitate cu fapta de neîndeplinire sau de îndeplinire necorespunzătoare de către persoana publică a obligațiilor sale de serviciu.

Referințe:

1. Codul penal, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74.
2. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea legislației, referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu”, nr.7 din 15.05.2017. [Accesat: 18.09.2018] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=216
3. CRIJANOVSCI, S. *Aspecte teoretice și practice ale infracțiunii de șantaj*. Chișinău: CEP USM, 2012. 275 p.
4. LEALIN, I. Studiu asupra esenței utilizării semnelor estimative în dreptul penal contemporan al unor state străine și posibilităților de implementare a practicilor avansate în realitatea juridico-penală a Republicii Moldova. În: *Buletinul Informativ al Procuraturii Republicii Moldova*, 2010, nr.15, p.16-24.
5. LEALIN, I. Semnele estimative: cauzele utilizării legislative, mecanismul reglementării juridico-penale. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2011, nr.3, p.48-54.
6. LEALIN, I. Teoria semnelor estimative în dreptul penal substanțial: blocul conceptual. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2011, nr.1, p.52-59.
7. EȘANU, A. Viziune critică asupra semnelor estimative ce desemnează urmările prejudiciabile ale infracțiunilor prevăzute la art.237 și art.238 CP RM. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale cu genericul „Rolul științei și educației în implementarea Acordului de Asociere la Uniunea Europeană”, eveniment dedicat aniversării a 60 de ani ai academicianului Valeriu Canțer*: Chișinău, 5 februarie 2015. Iași: Vasiliana '98, 2015, p.234-239.
8. EȘANU, A. Impactul ambiguității norme de incriminare asupra limitelor interzisului în legea penală a Republicii Moldova. În: *Revista Națională de Drept*, 2006, nr.5, p.56-59.
9. COPEȚCHI, S., HADÎRCA, I. *Calificarea infracțiunilor: Note de curs*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 352 p.
10. COPEȚCHI, S. Rolul clasificării semnelor componente de infracțiune la calificarea infracțiunii. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr.8, p.33-39.
11. BRÎNZA, S., STATI, V., BOTEZATU, I. Despre necesitatea renunțării la concepția actuală de interpretare a noțiunii „daune în proporții considerabile”, utilizată în legea penală a Republicii Moldova. În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr.6, p.6-15.
12. BUGA, L. *Tehnica legislativă penală / Teză de doctor în drept*. Chișinău, 2016. 181 p.
13. STATI, V. Proiectul hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la aplicarea art.327-329 din Codul penal al Republicii Moldova: observații și sugestii. În: *«Актуальные научные исследования в современном мире», Переяслав-Хмельницкий, Декабрь 2016, Выпуск 12(20) ч.3*, p.69-87.
14. SERBINOV, I. Urmările prejudiciabile în cazul infracțiunilor de neglijență în serviciu (art.329 CP RM). În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, seria „Științe sociale”*, 2017, nr.8(108), p.251-262.
15. SERBINOV, I. *Răspunderea penală pentru neglijență în serviciu*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2018. 280 p.
16. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 12 decembrie 2017. Dosarul nr.1ra-1361/2017. [Accesat: 18.09.2018] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10077
17. Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Buiucani) din 26 februarie 2016. Dosarul nr.1-173/2016. [Accesat: 18.09.2018] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
18. Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Buiucani) din 15 aprilie 2015. Dosarul nr.1-162/2015. [Accesat: 18.09.2018] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
19. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 13 martie 2018. Dosarul nr.1ra-462/2018. [Accesat: 18.09.2018] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10646
20. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 29 noiembrie 2016. Dosarul nr.1ra-1351/2016. [Accesat: 18.09.2018] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7850
21. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 29 iulie 2015. Dosarul nr.1ra-734/2015. [Accesat: 18.09.2018] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4704
22. Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Centru) din 10 martie 2015. Dosarul nr.1-95/2014. [Accesat: 18.09.2018] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
23. AIRAPETEAN, A., IONIȚĂ, D., PRODAN, S. et al. *Drept penal. Partea Specială: Note de curs. (Ciclul I)*. Chișinău, 2013. 350 p. [Accesat: 18.09.2018] Disponibil: http://www.usem.md/uploads/files/Note_de_curs_drept_ciclul_1/041-054_-Drept_penal_Partea_speciala_I_II.pdf
24. BARBĂNEAGRĂ, A., BERLIBA, V., BÂRGĂU M. et al. *Comentariu la Codul penal al Republicii Moldova*. Chișinău: ARC, 2003. 836 p.
25. BARBĂNEAGRĂ, A., BERLIBA, V., GURSCHI, C. et al. *Codul penal comentat și anotat*. Chișinău: Cartier, 2005. 656 p.
26. РЫЖАНКОВ, А.Ю. Незаконное привлечение к уголовной ответственности за служебную халатность как нарушение права человека на правосудие. В: *Полоцкий государственный университет*, 2016, p.185-192.

27. Sentința Judecătorei Soroca (sediul central) din 21 august 2017. Dosarul nr.1-383/2017. [Accesat: 18.09.2018]
Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
28. Sentința Judecătorei Edineț (sediul Dondușeni) din 31 martie 2015. Dosarul nr.1-57/2015. [Accesat: 18.09.2018]
Disponibil: https://jed.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
29. Sentința Judecătorei Drochia (sediul Râșcani) din 28 decembrie 2016. Dosarul nr.1-344/2016. [Accesat: 18.09.2018]
Disponibil: https://jdr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
30. Приговор Суда Тараклия от 18 декабря 2015. Дело №1-76/2015. [Accesat: 18.09.2018] Disponibil:
https://jch.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
31. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 02 februarie 2016. Dosarul nr.1ra-8/2016. [Accesat: 18.09.2018] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5704
32. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 16 octombrie 2013. Dosarul nr.1ra-900/2013. [Accesat: 18.09.2018] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=748
33. Sentința Judecătorei Edineț (sediul central) din 06 aprilie 2012. Dosarul nr.1-20/2012. [Accesat: 18.09.2018]
Disponibil: https://jed.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
34. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 25 iunie 2014. Dosarul nr.1ra-1098/2014. [Accesat: 18.09.2018] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2544
35. Codul de procedură penală, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 14.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.104-110.
36. POALELUNGI, M., DOLEA, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013. 1192 p.
37. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol.II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1300 p.
38. Sentința Judecătorei Cahul (sediul central) din 25 februarie 2014. Dosarul nr.1-513/13. [Accesat: 18.09.2018]
Disponibil: https://jch.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
39. Sentința Judecătorei Chișinău (sediul central) din 26 aprilie 2011. Dosarul nr.1-288/11. [Accesat: 18.09.2018]
Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
40. Sentința Judecătorei Anenii Noi (sediul central) din 11 mai 2016. Dosarul nr.1-11/15. [Accesat: 18.09.2018]
Disponibil: https://jan.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
41. Sentința Judecătorei Soroca (sediul central) din 30 decembrie 2016. Dosarul nr.1-196/16. [Accesat: 18.09.2018]
Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
42. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 09 martie 2016. Dosarul nr.1ra-537/2016. [Accesat: 18.09.2018] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6037
43. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 11 august 2015. Dosarul nr.1ra-866/2015. [Accesat: 18.09.2018] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4750
44. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 23 mai 2017. Dosarul nr.1ra-760/2017. [Accesat: 18.09.2018] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8823
45. Sentința Judecătorei Cahul (sediul Cantemir) din 02 iunie 2016. Dosarul nr.1-164/15. [Accesat: 18.09.2018]
Disponibil: https://jch.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
46. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 11 iulie 2017. Dosarul nr.1ra-833/2017. [Accesat: 18.09.2018] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9206
47. ЕЛИСЕЕВ, С.А., ТЫНЯНАЯ, М.А. Общественно опасные последствия халатности: понятие и виды. В: *Вестник Томского государственного университета*, 2012, №359, с.118-125.
48. ГЫРЛЯ, Л.Г., ТАБАРЧА, Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть Особенная. Том II*. Кишинэу: Cartdidact, 2010. 592 с.
49. Decizia Curții Constituționale a României referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.246 din Codul penal din 1969, ale art.297 alin.(1) din Codul penal și ale art.132 din Legea nr.78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, nr.405 din 15 iunie 2016. În: *Monitorul Oficial al României*, 2016, nr.517/8.
50. Legea Republicii Moldova cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, nr.158 din 04.07.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr.230-232.
51. IONAȘ, A. *Legalitatea penală*. București: Metropol, 1999.
52. Case of *Kafkaris vs Cyprus* (12 February 2008). [Accesat: 17.09.2018] Disponibil:
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-85019%22%5D%7D>
53. Case of *Achour vs France* (29 March 2006). [Accesat: 17.09.2018] Disponibil:
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-72927%22%5D%7D>
54. Case of *Cantoni vs France* (11 November 1996). [Accesat: 17.09.2018] Disponibil:
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58068%22%5D%7D>
55. Case of *Coeme and others vs Belgium* (18 October 2010). [Accesat: 17.09.2018] Disponibil:
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-59194%22%5D%7D>

56. Cauza *Dragotoniu și Militaru-Pidhorni c. României* (24 august 2007). [Accesat: 17.09.2018] Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-122714%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-122714%22]})
57. Case of *Scoppola vs Italy* (22 May 2012). [Accesat: 17.09.2018] Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-111044%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-111044%22]})
58. Cauza *Sissanis c. României* (25 ianuarie 2007). [Accesat: 17.09.2018] Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-122754%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-122754%22]})
59. Case of *Kononov vs Latvia* (17 mai 2010). [Accesat: 17.09.2018] Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-98669%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-98669%22]})
60. Case of *Maktouf and Damjanovici vs Bosnia and Herzegovina*. [Accesat: 17.09.2018] Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-122716%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-122716%22]})
61. Case of *Del Rio Prada vs Spain* (21 October 2013). [Accesat: 17.09.2018] Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-127697%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-127697%22]})
62. Case of *Rohlena vs the Czech Republic* (27 January 2015). [Accesat: 17.09.2018] Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-151051%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-151051%22]})
63. Case of *Vasiliauskas vs Lithuania* (20 October 2015). [Accesat: 17.09.2018] Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-158290%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-158290%22]})
64. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a articolului 361 alin.(2) lit.c) din Codul penal (confeccionarea, deținerea, vânzarea sau folosirea documentelor de importanță deosebită false), nr.12 din 14.05.2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.176-180.
65. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova de inadmisibilitate a sesizărilor nr.173g/2017 și nr.37g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 220 din Codul penal și a articolului 89 din Codul contravențional (proxenetismul și practicarea prostituției), nr.36 din 19.04.2018. [Accesat: 17.09.2018] Disponibil: <http://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=decizii&docid=449&l=ro>
66. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova de inadmisibilitate a sesizării nr.54g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolele 134¹, 217 și 217¹ din Codul penal (analog al substanței stupefiante sau psihotrope), nr.43 din 14.05.2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.267-275.
67. LĂMĂȘANU, D.-I. *Elementul material al conținutului generic obiectiv al infracțiunii*. București: Lumina Lex, 2006. 207 p.
68. MANEA, V., COJOCARU, V. Latura obiectivă a actului terorist prevăzut la alin.(1) art.278 CP RM. În: *Revista Națională de Drept*, 2017, nr.10, p.3-12.
69. Expertiza Codului penal al Republicii Moldova. [Accesat: 17.09.2018] Disponibil: <http://cj.md/uploads/Expertiza-Codului-Penal-al-Republicii-Moldova-Franta.pdf>
70. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a articolului 125 lit.b) din Codul penal, a articolelor 7 alin.(7), 39 pct.5), 313 alin.(6) din Codul de procedură penală și a unor prevederi din articolele 2 lit.d) și 16 lit.c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție (faptele care constituie practicarea ilegală a activității de întreprinzător) (sesizarea nr.37g/2016), nr.21 din 22.07.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.355-359.
71. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 15 mai 2018. Dosarul nr.1a-4/18. [Accesat: 18.09.2018] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
72. Уголовный кодекс Российской Федерации. În: *Собрание Законодательства Российской Федерации*, 1996, №25.
73. Федеральный закон «О внесении изменений и дополнений в Уголовный кодекс Российской Федерации», №162-ФЗ от 08.12.2003. [Accesat: 17.09.2018] Disponibil: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_45408/
74. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 19 iulie 2016. Dosarul nr.1ra-1070/2016. [Accesat: 18.09.2018] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6953
75. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 18 mai 2016. Dosarul nr.1ra-441/2016. [Accesat: 18.09.2018] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6473
76. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 21 iunie 2016. Dosarul nr.1ra-827/2016. [Accesat: 18.09.2018] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6825
77. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 12 august 2015. Dosarul nr.1ra-1019/2015. [Accesat: 18.09.2018] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4716
78. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 13 mai 2014. Dosarul nr.1ra-688/2014. [Accesat: 18.09.2018] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2181
79. ЦАРЕВ, Е.В. Перспективы развития нормы, предусматривающей ответственность за халатность (ст.293 УК РФ). В: *Юридическая техника*, 2012, №6, с.604-607.
80. Sentința Judecătorei Ungheni (sediul Nisporeni) din 15 iunie 2016. Dosarul nr.1-26/2016. [Accesat: 18.09.2018] Disponibil: https://jun.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

81. Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Buiucani) din 07 iulie 2017. Dosarul nr.1-520/2017. [Accesat: 18.09.2018]
Disponibil: https://jc.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php
82. Sentința Judecătorei Ungheni (sediul central) din 15 martie 2011. Dosarul nr.1-74/2011. [Accesat: 18.09.2018]
Disponibil: https://jun.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

Date despre autor:

Adrian POPENCO, doctorand, Școala doctorală *Științe Juridice*, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: Adrinum@yandex.ru

Prezentat la 28.09.2018